

Adattármustra. Metaadat-keresők

A sorozat egyes számaiban független szakemberek értékelik a magyar nyelvű internet könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal a metaadatgyűjtő és -kereső rendszereket. A bírálatok a használók számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelések egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira, a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

Europeana (magyar felület)

Honlap: <http://www.europeana.eu>

E-mail: info@europeana.eu

Fenntartó: EDL Foundation

Értékelés dátuma: 2009. december 10.

Értékelő: Drótos László

Általános értékelés

Az eredetileg „Európai Digitális Könyvtár”-ként ismertté vált kezdeményezés 2005-ben született hat állam- és kormányfő javaslataként, azzal a céllal, hogy egy helyen tegye megtalálhatóvá az európai uniós országok kulturális és tudományos jellegű digitális dokumentumainak minél nagyobb részét. Maga az Europeana honlap kétévnyi fejlesztés után, 2008. november 20-án nyílt meg, és a nagy hírverésnek köszönhetően azonnal le is kellett állítani, mert a szerver nem bírta a terhelést. Megnövelt teljesítménnyel és sávszélességgel december végén indult újra a rendszer, majd ezt követően, 2009 márciusában jelent meg benne a „My Europeana” elnevezésű, regisztrációhoz kötött modul. A webkettes jellegű „Közösségek” menüpont a tesztelés idején: 2009 végén még mindig csak demó módban működött, akárcsak a „Gondolatok” nevű szemantikus kereső. Maga a honlap is csak béta-állapotban volt egész évben, de már így is elnyerte a kiemelkedő európai médiatjesítményeknek járó Erasmus-díjat. A fejlesztők 2010-re ígéri a portál új verzióját – ennek előkészítése a version1.europeana.eu címen követhető.

Az Europeana alapvetően egy OAI-alapú metaadatgyűjtő rendszer, mely könyvtáraktól, múzeumoktól, levéltáraktól, filmarchívumoktól, illetve

helyi metaadat-aggregátoroktól veszi át az adatokat és egyetlen, többnyelvű felületen teszi ezeket visszakereshetővé. Maguk a digitális dokumentumok az eredeti szolgáltatóhelyen maradnak és onnan jeleníthetők meg (ha nyilvános az adott archívum). Egy évvel az indulása után már 4,6 millió tétel volt visszakereshető az Europeana oldalán, ezek nagy része kép, vagy képként digitalizált egyéb dokumentum, de vannak köztük szöveges-, video- és hanganyagok is. Induláskor a nagyobb archívumok adatait gyűjtötték be (Magyarországról elsőként a MEK egy részét), de az eContentplus programból finanszírozott EuropeanaLocal projekt keretében helyi és regionális gyűjtemények is belekerülhetnek majd az adatbázisba (hazánkban például a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár). A teszteléskor a honlapon 112 partnerszervezetet és 54 további közreműködő intézményt soroltak fel. A kezelőfelületen 26 nyelv állítható be, köztük természetesen a magyar is.

A tesztelés során talált három komolyabb hiányosság a következő:

1. A magyar felület több helyen hiányos vagy hibás. Bár a „Nyelvi irányelvek” menüpont alatt az olvasható, hogy az EUROPA-portálhoz hasonlóan minden fontos (pl. tájékoztató vagy kereső) oldal többnyelvű, de ez sajnos nincs így. Például a felhasználói szempontból legfontosabb ismertető, az egyébként nem túl hosszú „Az Europeana használata” oldal nincs meg magyar fordításban, és ha más nyelvekkel próbálkozunk, akkor is többnyire vagy az angol sűgő jelenik itt meg, vagy a *No translation available* felirat. Máshol pedig keveredik a két nyelv, akár egy bekezdésen vagy mondaton belül is. Gépelési hibák is előfordulnak, például mindjárt a „Nyelvi irányelvek” között: *tarjuk karban*. A kódolást sem sikerült megoldani, mert bár a fej-

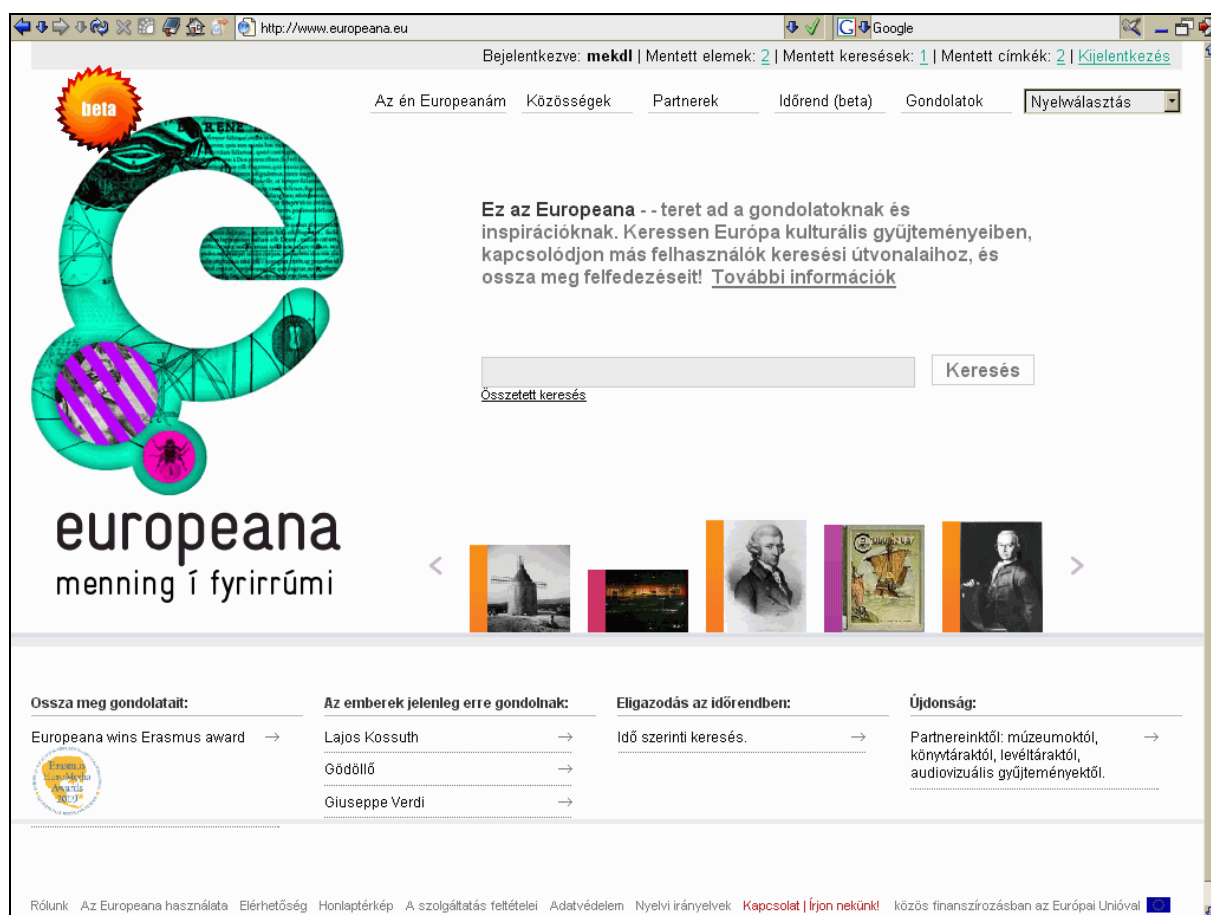
lécben UTF-8 kódkészlet van beállítva és az oldalak felső és alsó menüsora valóban ezzel készült, a közöttük megjelenő magyar szöveg már decimális Unicode, ami még nem lenne baj, de sajnos a két speciális magyar betű: az ő és ű helyett semmilyen kód nincs, csak ékezet nélküli o és u. A személyes területen található „Mentett elemek” és „Mentett címkék” alatt pedig már minden ékezet elromlik.

2. A keresőfunkciók nagyon korlátozottak és a találatok rendezése is – úgy tűnik – nélkülözi a relevancia szerinti súlyozást. A *jókai fiai* keresésnél például, előrébb sorolja *Demszky Gábor* írásait, mint „A köszívű ember fiai” kritikai kiadását. Egy már most milliós nagyságrendű és nagyon vegyes forrásból származó adathalmaznál elengedhetetlen volna egy jóval komolyabb keresőrendszer, és különféle szűrő-, illetve rendezőfunkciók beépítése, mert különben a rengeteg érdektelen találat láttán a felhasználó gyorsan továbbáll. Egy többnyelvű adatbázisnál a nem angol karakterek bevitelére vagy helyettesítésére is gondolni kellene, de az Europeana keresője ehhez sem nyújt segítséget.
3. A legnagyobb gondja ennek az európai digitális könyvtárnak a tartalommal van. Részben a partnerintézmények jellege, részben a copyright miatt a 20. századi európai kultúrából nem sokat, a 21. századiból pedig szinte semmit nem tudhat meg az itt keresgélő érdeklődő. Például a *Pedro Almodóvar* keresésre mindössze 20 találatot adott az Europeana (ebből mindjárt az első kettő téves, a többi pedig nagyrészt díjátadókról szóló híradórészlet), míg ugyanekkor a Youtube 1220, a Flickr 1215, a GoogleBooks pedig 1606 videót, képet és könyvet dobott ki. Úgyhogy az Europeana inkább csak a régiségek iránt érdeklődőknek lehet kincsesbánya, de a jelenlegi keresővel nekik is sokat kell fáradozniuk, hogy valóban releváns dokumentumokra bukkanjanak. A kínálat más vonatkozásban is nagyon egyenetlen, megközelítően sem reprezentálja Európa vagy az EU országait és népeit, illetve az egyes kultúrákon belül sem az egyes témaköröket és dokumentumtípusokat. Ahhoz, hogy valóban az európai kulturális örökség digitalizált részének fontos gyűjtő- és felfedezőhelye legyen, az Europeana-nak meg kellene fogalmaznia a saját gyűjtőkörét és aktív szervezőmunkával dolgoznia, hogy az azon belül eső (és lehetőleg nyilvánosan elérhető) digitális objektumok metaadatai mindenholon belekerüljenek az adatbázisába – a kívül esők pedig kikerüljenek onnan.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A levegőre tervezett honlap jelentős részét a logó és az alá írt jelmondat: „Kultúrában gondolkozunk” foglalja el, utóbbi furcsa módon nem követi a beállított nyelvet. A kezdőlapon ezen kívül pár hangzatos, de semmitmondó – sőt inkább félrevezető – bemutatkozó mondat, az egysoros keresőmező és néhány véletlenszerűen kiválasztott apró kép fogadja a látogatót (1. ábra). Ezek alatt meglehetősen haszontalan funkciók jönnek: az „Ossza meg gondolatait” rovatban az Erasmus-díjról szóló hír árválkodik; „Az emberek jelenleg erre gondolnak” felirat alatt feltehetően az adott nyelven nemrég beírt keresőkérdésekből látható három; az „Eligazodás az időrendben” ugyanoda vezet, ahová a felső menüsor „Időrend” nevű pontja; az „Újdonság” pedig az új dokumentumok listája helyett néhány újonnan csatlakozott(?) partner honlapjára visz. A szokásos információkat (pl. honlaptérkép, jogi nyilatkozatok, kapcsolati címek) tartalmazó alsó sor az olvashatóság határán van. Ezen kívül néhány, nagyrészt erősen béta-állapotú funkció van a felső menüsorban, és e fölött még egy állapotsor jelenik meg olyankor, ha regisztráltuk magunkat és bejelentkezünk: mentett keresések, mentett adatrekordok, saját címkék.
- Az angolul nem tudóknak a legelső fontos funkció a szintén a felső sorban helyet kapott nyelv-választó menü. A rendszer nem tesz kísérletet arra, hogy az IP címből megállapítsa a felhasználó földrajzi helyét és feltételezhető anyanyelvét, sőt ha az illető regisztrált tagként lép be, akkor sem áll vissza magától az utoljára használt nyelvi verzió. Jó viszont, hogy nemcsak a főlap, hanem bármely oldalon nyelvet válthatunk, amire sajnos szükség is van, mert több oldalal nincs meg magyarul, ilyenkor valamelyik világnyelvre kell visszatérnünk. A magyar nyelv első látásra furcsa helyen: az ír és az izlandi között kapott helyett – ennek az az oka, hogy a menüt a kétbetűs országcódok szerint rendezték, ami nem a legszerencsésebb megoldás. A honlapnak csak egy részét fordították le magyarra (és más kisebb nyelvekre), még az olyan alapvető oldalaknak sincs honosított változata, mint a használati utasítás vagy a csak egy-két sorból álló „Kapcsolat” űrlap. A – feltehetően automatikusan generált – honlaptérképen is megjelennek angol címek, ráadásul olyan oldalakéi, amelyeknek viszont van magyar fordítása. A kevés lefordított szövegben is vannak gépelési hibák (a legzavaróbb a minden tételnél megjelenő: *Megnyitás új ablakban*) és hiányzó ékezetek.

1. ábra Az Europeana magyarított nyitóoldala

- A honlap – nagyrészt a túlméretezett logó miatt – csak legalább 1024 pont széles ablakban fér el, miközben a ténylegesen hasznosított terület ennél jóval kisebb. A fejlesztők nem írtak elő ajánlott technikai paramétereket (nem is lenne szerencsés egy ilyen szolgáltatásnál például valamelyik böngészőprogramot preferálni), de több olyan Javascript-alapú vagy egyéb speciális megoldás van a rendszerben, amely nem minden browser alatt működik egyformán. Például, ha Opera böngészővel nézzük meg egy olyan tétel adatlapját, amelyhez nincs bélyegkép (ami gyakori), akkor a képet helyettesítő ikon rácsúszik az adatokra, így a sorok eleje nem olvasható. Hasonló módon kicsit eltakarja a felső menüsort és a találati lista fejlécét az összetett kereső űrlapja Firefox alatt. Az elterjedt szóhasználat: „hozzáférhetőség” vagy „akadálymentesség” helyett magyarul félrevezetően „Elérhetőség”-nek fordított „Accessibility” menüpont alatt a rendszert tervezők gyakori használhatósági tesztet és ennek megfelelő változtatásokat, illetve va-

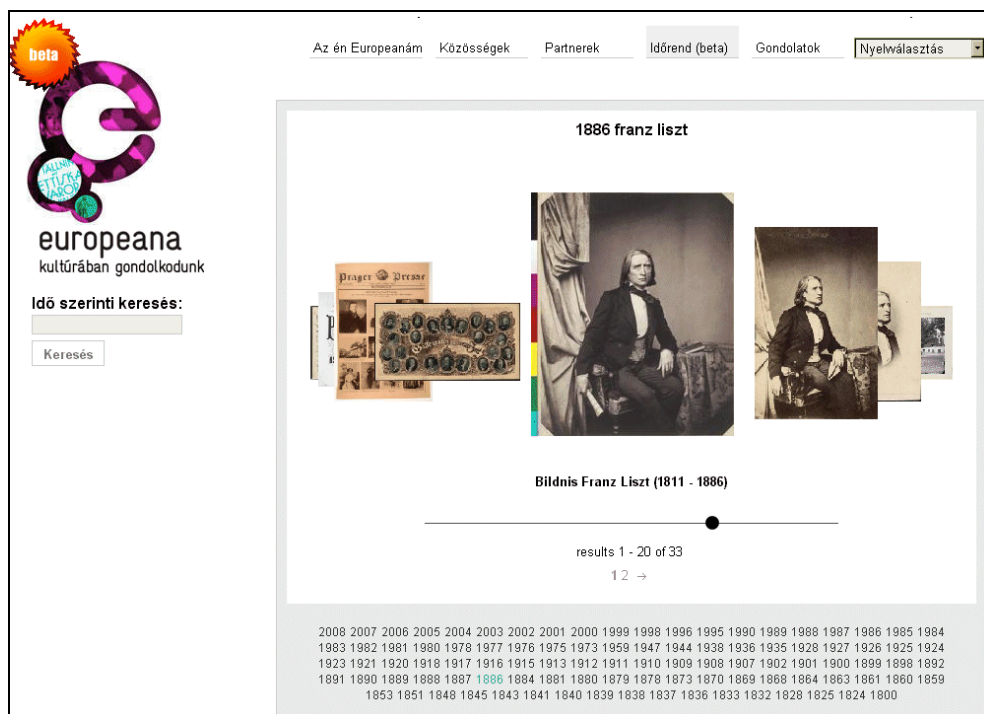
koknak és gyengén látóknak is hozzáférhető akadálymentes felületet ígérnek, de ezeknek több mint egy évvel az indulás után sincs nyoma.

- Magáról az Europeana-ról a „További információk” vagy a szintén ugyanoda vezető „Rólunk” menüpont alatt van ismertető. Itt először egy kreatívan elkészített reklámfilm fogad az európai kultúra és tudomány nagyjairól, de ettől a szolgáltatással most ismerkedők nem lesznek okosabbak. Szerencsére lejjebb görgetve használhatóbb szöveges háttérinformációkat is találunk. Ugyancsak részletes tájékoztatás olvasható az adatvédelmi irányelvekről, sőt ennek az oldalnak a végén még egy *További információkért látogasson el az ADATVÉDELMI IRÁNYELVEK* (sic!) mondat is szerepel, de ez a hivatkozás valójában önmagára mutat. Ugyancsak bőséges és alapos „A szolgáltatás feltételei” oldalon megfogalmazott szöveg a szerzői és felhasználói jogokról, annak ellenére, hogy az Europeana csak metaadatokat és bélyegképeket tárol. Itt is van egy buta hiba, de ezúttal a link szövegét rontotta

el a fordító, mert benne maradt az eredeti angol szó: *Kattintson ide a here KAPCSOLAT részleteinek eléréséhez*. Ha regisztráljuk magunkat, akkor is előbb egy jogi szöveget kell elfogadnunk, miszerint nem használunk majd valamilyen okból elítélendő címkéket. Hibát egyébként itt is sikerült elkövetni a tervezőknek, mert miután megadtuk az e-mail címünket, egy *Kérjük, kattintson az alábbi linkre a regisztráció befejezéséhez!* üzenet jelenik meg, de ezt hiába keresi itt a felhasználó, mivel a link majd a postafiókjába érkezik egy (angol nyelvű) levélben.

- Az igazán izgalmas funkciók a tesztelés idején csak idegen nyelvű demó változatban működtek, és a valódi használhatóságuk vagy hasznosságuk még nem ítélt meg. Az „Időrend” nevű menüpont alatt találunk ugyan egy magyar nyelvű, *Idő szerinti keresés* feliratú sort, de ide valóban nem időadatot kell beírni, hanem szöveges keresőkérdést, majd az ennek megfelelő képtalálatok (néha elég hosszas töltögetés után) körhintaszerűen forgathatók, illetve tovább szűkíthetők egy – nem tudni, hogy mire vonatkozó – évadat szerint (2. ábra). Bár ez a böngészőfelület kétségkívül látványos, de kevésbé használható egy találati halmaz áttekintésére, mint a megszokott bélyegképek és a melléjük írt alapadatok. A másik érdekesség, a webkettes jellegű „Közösségek” funkció még ennyire sem próbálható ki,

csak néhány statikus oldal nézhető meg (ráadásul egy görgetősávok nélküli ablakban), amelyek azt illusztrálják, hogy hogyan lehet majd egyes témák köré felhasználói csoportokat szervezni – de a meglévő népszerű közösségi oldalak ezeknél a terveknel jóval több és már működő funkcionalitást kínálnak, úgyhogy szerencsésebb lenne inkább ezeket integrálni az Europeanába. A „Gondolatok” menüpont alatt található szemantikus kereső prototípusa (*eculture.cs.vu.nl/europeana*) jelenleg három múzeum mintegy 140 ezer képét tartalmazza, és a találati eredményeket képes klaszterezett (vagyis különféle szempontok szerint csoportosított) formában megjeleníteni, továbbá a GoogleMaps térképére vetíteni (már ahol van földrajzi adat), illetve diagramokat készíteni a találati halmaz tételeinek adatmezőiből. Ez a prototípus csak angolul, franciául és hollandul készült el, de súgót egyik nyelven sem írtak hozzá, így a laikusok nemigen igazodnak el a meglehetősen bonyolult felületen. Kérdéses, hogy a teljes Europeanara érdemes-e majd az effajta keresési lehetőséget kiterjeszteni, mert ehhez igazából egységes adatstruktúrák és egységes (ráadásul többnyelvű) tezauszok kellenének – ez az Europeana által begyűjtött sok és nagyon heterogén adatforrás esetén jelenleg elképzelhetetlen.

2. ábra Képek „körhinta” az időrend szerinti böngészésnél

Kereső funkciók, találatok

- Az Europeana saját keresője mindjárt a kezdőlapra rajta van, sőt oldalváltás nélkül tudjuk az egysoros gyorskeresőt háromsoros összetett keresőre nyitni. Sajnos nem derül ki sehonnai, hogy az egysoros változat valójában miben keres, de úgy tűnik, hogy minden adatmezőben, aminek azután rengeteg hamis találat az eredménye. Tekintve, hogy egy alapvetően Dublin Core-alapú metakeresőről van szó, és a DC adatelemek között sokféle információ előfordul (pl. származási hely, technikai közreműködők, digitalizálási dátum, kapcsolódó tételek stb.), amelyekre aligha akar egy mű, alkotó vagy téma iránt érdeklődő átlagfelhasználó rákeresni. Szerencsésebb lett volna a gyorskeresőt csak a fontos adatokra korlátozni, vagy kitenni mellé egy mezőszűkítő opciót, ahogy az összetett űrlapon is van. Valójában lehet(ne) itt is mezőre szűkíteni, de erre csak az angol sűgőban van egy utalás (pl. így: *title: hamlet and date: 1983*), de hogy milyen további mezőnevek vannak még, azt itt sem tudjuk meg. Az összetett keresőnél is csak *Cím*,

Létrehozó, *Dátum* (vajon milyen dátum?) és *Téma* mezőket választhatunk, továbbá a három alapvető logikai művelettel kapcsolhatjuk össze ezeket. Arról, hogy kifejezésre is lehet keresni, idézőjelek közé zárva a szavakat, hallgat a sűgő, mint ahogy arról is, hogy lehet-e helyettesítő (joker) karaktereket használni – amelyekre az idegen nyelvű szavaknál és neveknél pedig gyakran lenne szükség.

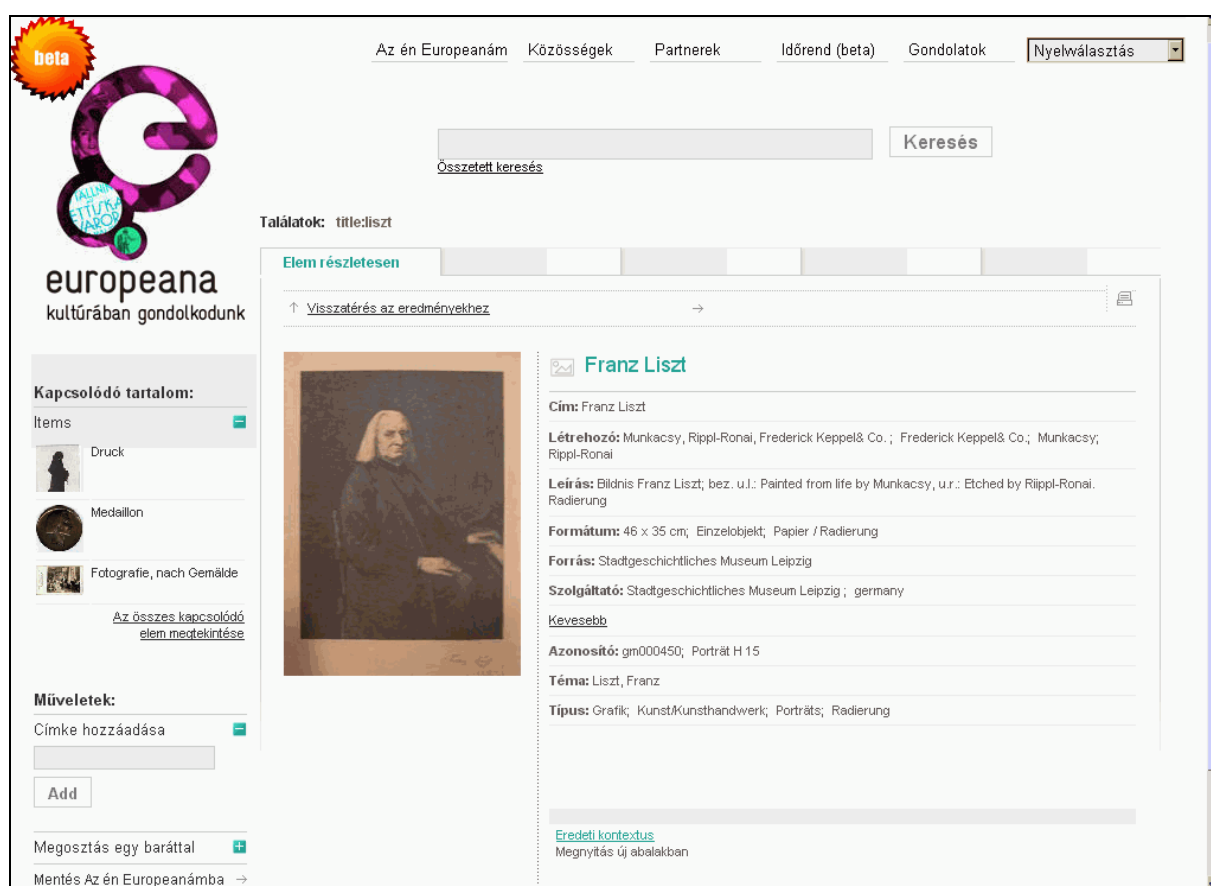
- A találati lista felett a keresőmező ismét megjelenik, ami hasznos megoldás, ám ilyenkor a korábban beírt keresésünk törlődik, úgyhogy ez nem segít abban, hogy túl sok vagy túl kevés találat esetén könnyen módosítsunk a keresőszavakon és feltételeken. Ha regisztráljuk magunkat és bejelentkezünk, akkor lehetőségünk van keresések mentésére és újrafuttatására, de a módosításukra sajnos ilyenkor sincs. Vannak viszont hasznos szűkítési opciók, melyek a találati képernyőn balra jelennek meg: nyelv, ország, dátum, szolgáltató és dokumentumtípus (szöveg, kép, videó, hang) szerint lehet itt még korlátozni egy túl nagyra sikerült találati halmazt (3. ábra).

The screenshot shows the Europeana search results page for the query "Liszt". The page layout includes a header with navigation links, a search bar, and a dropdown menu for search criteria. The search results are displayed in a grid format, showing thumbnails and metadata for various items related to Franz Liszt. On the left side, there are filters for language, country, date, provider, and type. The search results are organized into a table with columns for item type, title, and provider.

Item Type	Title	Provider
Image	Franz Liszt	Munkacsy, Rippl-Ronai, Frederick Keppel & Co. Stadtgeschichtliches Museum Leipzig
Image	F. Liszt	Neumann, Adolf, R. Weigel, F. E. C. Leuckart, F. A. Brockhaus 1860 Stadtgeschichtliches Museum Leipzig
Image	F. Liszt	1801 digiCULT-Verbund
Image	Franciszek Liszt	Para, Stanisław (1934-) 1996 Federacja Bibliotek Cyfrowych
Image	Franz von Liszt	Deveria, Achille Saxon State Library - Dresden State and University Library (SLUB)
Image	Franz Liszt am Klavier	SLUB/Deutsche Fotothek Saxon State Library - Dresden State and University Library (SLUB)
Image	Wagner, Cosima, geb. Liszt	SLUB/Deutsche Fotothek Saxon State Library - Dresden State and University Library (SLUB)
Image	Wagner, Cosima, geb. Liszt	SLUB/Deutsche Fotothek Saxon State Library - Dresden State and University Library (SLUB)

3. ábra Találatok táblázatos elrendezésben és felettük a nehezen elférő összetett keresőűrlap

- A találati listában csak 12 tétel jelenik meg egyszerre (táblázatos vagy felsorolás nézetben), úgyhogy nagy halmazokat, amelyek gyakran keletkeznek a túlságosan „nagyvonalú” gyorskereső miatt, igen sokáig tart átlapozni. Az egyes tételeknél a főcím, egy személynév, néha egy dátum, valamint a dokumentumot szolgáltató intézmény neve látszik. Emellett még egy bélyegkép is megjelenik, de ha nincs ilyen (ami gyakori), akkor a dokumentum típusát jelző színes ikon helyettesíti. A lista nem rendezhető és nem menthető el; az Europeana csak egy nyomtatóikont kínál fel, de az is a böngésző nyomtatófunkcióját hívja meg, így csak az aktuális oldalt lehet vele kiprintelni. A teljes találati halmaz átrendezésének, lementésének vagy kinyomtatásának hiánya, illetve a csak tucatjával való lapozás lehetősége azért is nagy gond, mert az automatikus rendezés gyakran teljesen érdektelen tételeket sorol a lista elejére, amelyeknek valamelyik lényegtelen mezőjében van a keresett szó, így tényleg végig kell sokszor nézni valamennyi találatot, mert lehet, hogy az utolsó helyen lesz a keresett dokumentum.
- Ha rákattintunk egy tételre, akkor megnézhetjük a részletes adatait, ám a teljes leíráshoz még a „Több” feliratra is rá kell kattintanunk, ami főleg plusz mozdulat (4. ábra). De még ilyenkor sem látunk valóban minden adatot, mert a hosszabb adatmezők végét levágja a megjelenítő program. Magához a dokumentumhoz az „Eredeti kontextus” nevű link vezet, ahol jó esetben valóban megtaláljuk azt, de az is előfordul, hogy az eredeti szolgáltatónál is csak a bélyegkép és a metaadatok jelennek meg, mert a teljes dokumentumhoz nem férhet hozzá bárki. Bár az Europeana begyűjti és megjeleníti a kapcsolódó dokumentumokra hivatkozó *DC Relation* adatot is, de az ebben szereplő URL címeket nem teszi kattinthatóvá. Helyette valamilyen algoritmus alapján a saját gyűjteményéből ajánl „hasonló” tételeket a képernyő bal szélén. Ezek azonban sokszor köszönő viszonyban sincsenek az eredeti dokumentummal: például *Tompa Mihály* összes költeményeihez *John Ban Mackenzie* skót dudás fényképét társította, a „Magyarország lovagvárai” c. könyvhöz pedig egy szervátültetésről szóló tévéműsort.

4. ábra Egy dokumentum részletes adatlapja és bélyegképe

- A regisztrált felhasználók szintén az adatlap bal szélén menthetik el maguknak az adott tétel elérési címét, vagy postázhatják el e-mailben egy ismerősnek, illetve címkéket is rendelhetnek hozzá (az ismertebb közösségi és könyvjelző-megosztó oldalakra nem lehet innen linket küldeni). Hogy ezek a címkék azután másoknak is használhatók-e, arra nem utal semmi. Mivel ezek a személyes lehetőségek csak a tétel részletes oldalán érhetők el, ezért nem túl hatékonyak: nem lehet egy találati listát vagy annak kijelölt tételeit egyszerre könyvjelzőzni, megosztani vagy azonos címkével ellátni. Ráadásul a korábban használt címkenevek sem jelennek meg, amikor egy új tételt akarunk felcímkézni, így nagyon nehéz betartani valamilyen következetes kategória-rendszert.

Tartalom, minőség

- A 2009 végére összegyűjtött 4,6 millió adatrekord, illetve a 2010-re ígért 10 millió tétel imponáló mennyiség, és a partnerlistában szereplő híres európai könyvtárak, múzeumok és egyéb intézmények névsora is azt sugallja, hogy rengeteg értékes dokumentum felfedezésében segíthet az Europeana metaadat-keresője. Kár, hogy a honlap nem közöl semmilyen statisztikát a gyűjtemény összetételéről (mint ahogy a szolgáltatás forgalmáról sem), így csak különböző – egymásnak is ellentmondó – sajtóhírekből lehet sejteni, hogy valójában milyen jellegű és honnan származó dokumentumok teszik ki az adatbázis nagy részét. Egy véletlenül megtalált 2009. júliusi kimutatás szerint a francia adatrekordok száma akkor elérte a 47%-ot, és az első hat helyen levő nyugat- és észak-európai országok összesített részesedése közel 88% volt. A dokumentum-típus szerinti összetételre csak becsléseket lehet tenni: a képek aránya 70-80% körül lehet, a hang és videó 2-3%, a többi szöveges dokumentum – nagyrészt szintén képként digitalizálva. A műfajokról találunk egy felsorolást az Europeana ismertetőjében, de itt is számok nélkül: festmények, rajzok, térképek, fényképek és múzeumi tárgyakról készült képek; zenei és élőnyelvi hangfelvételek viaszhengerekről, kazettákról, lemezekről, illetve rádióműsorokból; filmek, híradók és tévéműsorok (a magyar fordításban tévesen itt is *rádióműsorok* szerepel); valamint könyvek, hírlapok, levelek, naplók és levéltári iratok. Arról sincs adat, hogy a dokumentumok hány százaléka érhető el teljes egészében, de a felhasználót elég gyakran éri csalódás, amikor egy megtalált tételnél az „Eredeti kontextus”-ra kattintva csak egy képügynökséghez jut, ahol

pénzért meg lehet rendelni a már élvezhető minőségű képet, vagy csupán rövid részleteket talál a szövegekből, illetve a műsorokból.

- Nem tudni azt sem, hogy milyen ütemben frissül az Europeana adatbázisa, és azon belül az egyes adatszolgáltatóktól mikor gyűjtötték be utoljára a metaadatokat. A növekedési sebességhez és az időbeli megoszláshoz némi támpontot az europeana.eu/portal/year-grid.html oldal ad, mert itt látszik a valamilyen dátummal rendelkező adatrekordok össz-száma és az egyes évek külön is lekereshetők. De ez a dátum sokféle lehet (pl. a mű létrehozásának, vagy publikálásának, vagy digitalizálásának éve), úgyhogy sok következtetést ebből sem lehet levonni. Mindenesetre 2009 végén az itt lekereshető 4 367 917 tételből 640 volt 2009-es dátumú.
- Magyar származású anyag a MEK könyvein kívül csak a NAVA-ból az európai Video Active (videoactive.eu) szerverre feltöltött filmrészletek és televíziós műsorok formájában volt jelen az Europeanában 2009-ben. (Sajnos ezek a videók és a metaadataik néhol összekeveredtek, mert pl. a *környezetszennyezés* szóra keresve az első találat a „Kérem a következőt!” rajzfilm ilyen alcímű epizódja, ám a filmet elindítva *Dr. Bubó* kalandjai helyett a „Magyar népmesék” sorozat egyik részét nézhetjük meg, ami teljesen másról szól.) E két hazai forrás anyagán kívül természetesen sok magyar vagy magyar vonatkozású dokumentumot lehet előbányászni a külföldi gyűjtemények által beadott adathalmazokból is, úgyhogy hungarológiai szempontból már most is fontos forrás az europeana.eu kereső.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- Tekintve, hogy az Europeana elsősorban metaadatkereső, elvárható lenne, hogy ezen a téren jól teljesít. Ehhez képest a honlap egy `<title>Europeana - Homepage</title>` soron kívül semmilyen információt nem közöl magáról a fejlécében. A kikeresett tételek metaadatai nem menthetők le valamilyen szabványos adatsereformátumban, sőt rendszeresen meg sem lehet őket nézni, mert ha például hosszú az alkotói/közreműködői névsor vagy az ismertető szöveg, akkor annak csak az eleje jelenik meg. Ilyenkor a felhasználó esetleg tanácstalan, mert nem látja, hogy hol találta meg a rendszer az általa beírt keresőszavakat. Nagyon zavaró, hogy az Europeana a *DC Creator* és *Contributor* mezőket együtt keresi és jeleníti meg, így a szerzőkkel egyenrangúan jelennek meg például a digitalizálók vagy egyéb olyan közreműködők nevei, akiknek a mű létrehozásához nincs semmi

közük. Nincsenek minősített metaadatok sem (qDC), így például nem lehet tudni, hogy a *Datum* sorba írt évszám mire vonatkozik. Ehhez képest az már apró szépséghiba, hogy a szolgáltató neve után feltüntetett angol országnevet mindenhol kisbetűvel írják (pl. *Országos Széchényi Könyvtár ; hungary*).

Nemzeti Digitális Adattár

Honlap: <http://www.nda.hu>

E-mail: info@nda.hu

Fenntartó: Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Nonprofit Kft.

Értékelés dátuma: 2010. január 20.

Értékelő: Körös Kata

Általános értékelés

A *Neumann Nonprofit Kft.* 1997 óta a magyar tartalomfejlesztés egyik főszereplője, számos projektje mellett 2003 óta a *Nemzeti Digitális Adattár (NDA)* programmal képviselteti magát a kulturális szféra internetes világában. A program célja a magyar nyelvű és vonatkozású digitális kulturális tartalmak központi nyilvántartása, a digitalizációs projektek koordinációjának és a közszférában található adatvagyon megosztásának támogatása. A rendszer a *Nyílt Archívumok Kezdeményezés (Open Archives Initiative)* keretében kidolgozott szabványokat, ajánlásokat használja.

A kulturális tartalmakat digitalizáló intézményekkel szoros együttműködésben a projekt egyfelől adatbázist épít az önkéntesen csatlakozó partnerek, tartalomgazdák elektronikus dokumentumait leíró adatokból, továbbá bárki számára ingyenesen hozzáférhető keresőt működtet az adatbázisban való kutatáshoz. Az NDA így egyszerre tartalomszolgáltató és -közvetítő szolgáltatás is. Első partnerei olyan intézmények voltak, mint az *Országos Széchényi Könyvtár*, a *Szabadtéri Néprajzi Múzeum*, a *Magyar Mozgóképek Közalapítvány* és a *Magyar Nemzeti Galéria*. Később további tartalomszolgáltatókkal bővült a kör. Mára a *Litera.hu*, a *RomaPage.hu*, a *Film.hu*, a *Szochalo.hu*, az *MTI*, a *Magyar Rádió Rt.*, vagy a *Holokauszt Emlékközpont* mellett számos más adatgazdával is kapcsolatban áll.

Az NDA 2008 óta nyitott a közösségi tartalomfejlesztés irányába. A közgyűjtemények mellett most már magángyűjtemények is csatlakozhatnak. Re-

gisztrált felhasználók szabadon létrehozhatják saját gyűjteményüket vagy integrálhatják meglévő gyűjteményük adatait. Az oldal kiegészítő szolgáltatásainak köszönhetően néhány perc alatt szabványos metaadat-sablonokat készíthetnek, és ezek segítségével írhatják le digitalizált tartalmakat. Az NDA fiatalos honlapja három szolgáltatást kínál nyitóoldalon: *Metázz! Böngéssz! Csatlakozz!* Az oldalhoz kapcsolódó tartalmak is e három szlogen köré épülnek.

Az egyik aloldalon metázásról és metaadatokról olvashatunk egy rövid összefoglalót, az *Eszközök* menüpont alól pedig letölthetjük az NDA hasznos segédeszközeit. Az *NDA Firefox Metaman* böngészőbe építhető pluginként az online tartalmak szabványos metaadatokkal való ellátását segíti, az *NDA portlet* Javascript alkalmazás egy metaadatokkal ellátott weboldalon képes megmutatni a böngészők számára a releváns információkat, az *NDA widget* pedig lehetővé teszi az egyes kulcsszavakhoz kapcsolódó NDA-tartalmak megjelenítését és a forráskódjuk weboldalba illesztését. Emellett, bár sajnos csak a dokumentumtárból és nem az eszközök között, hozzáférhető az NDA weboldalba építhető kis keresőablaka is. Az *NDA metamenedzser* eszköze a magángyűjtemények metaadatbázisainak létrehozását segíti, a korábbi rekordok rendszerbe integrálásával, és a szabványos struktúrájú leírások létrehozásával. A kiemelt közgyűjtemények számára pedig a szerverkörnyezetnek megfelelő *OAI szerver* letöltését, telepítését, konfigurálását követően lehetővé teszi, hogy a partner *OAI* szervere az NDA rendszeréhez csatlakozhasson.

Az NDA szolgáltatásainak körét bővíti az egységes földrajzi- és személynévtér, amelyet a dokumentáció szerint a partnerintézmények névtereinek integrálásával hoznak létre; ez egyelőre még nem hozzáférhető a nyilvánosság számára.

A tesztelés alapján néhány további terület fejlesztését ajánlom:

- Az NDA szolgáltatója a magyar digitális gyűjtemények nyilvántartását a Michael Plus EU-s projekt keretében. Ennek kapcsán különösen elvárható lenne a nemzetközi nyelvű felület további kidolgozása, és a metaadatok kereshetővé tétele idegen nyelven.
- Egy ekkora horderejű vállalkozás dokumentációját mindenképpen ki kell bővíteni a látogatottságra, felhasználói elégedettségre vonatkozó adatokkal.

- Az NDA hasznát a felhasználó a keresőn keresztül tudja igazán érzékelni. A keresőoptimalizálás, felhasználóbarát megoldások kialakítása, keresési útmutatók kidolgozása növelné a rendszer használhatóságát – és remélhetőleg a népszerűségét, hogy valóban a közösségi tartalomfejlesztés eszközévé is válhasson.
- A közösségi forma kialakítása viszont fokozott ellenőrzést igényel. A kereső használhatósága érdekében korlátozni kellene a megosztható sablonokat szakmai szempontok alapján.
- Sajnos az oldal jelenleg sokszor lelassul, sok a hibaüzenet – feltehetőleg szerveroldali hibák miatt; kiküszöbölésük elengedhetetlen.
- Metaadattárról lévén szó, az adatok minőségének javítására is ki kellene dolgozni valamilyen stratégiát. Ha minden a partnerintézmény felelőssége, a szolgáltatás színvonalát akkor is ez befolyásolja legjobban. Folyamatos frissítés és ellenőrzés eredményeként jelezni kellene az adatgazdák felé, és közösen korrigálni a hibákat,

különösen a digitális tartalmak elérhetőségének tekintetében.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az NDA honlapja (5. ábra) portálnak nevezi magát, és a szervezettel, illetve annak munkájával, a metaadatokkal, a kezelésükkel és a szabványokkal kapcsolatban valóban bőséges dokumentációt tartalmaz, azonban egy portálnak ennél többet kellene nyújtania. Jelenlegi formájában az *nda.hu* oldal a keresőszolgáltatás köré épített dokumentáció, ahol a dokumentumtárban valóban minden anyag elérhető a csatlakozni kívánó partnerek számára – eszközök, szerződések, protokollok, mégis tartalmában kevésnek hat. A téma megkövetelné, hogy több és pontosabb információt kapjunk a programról és a fejlesztésekről. Sem a partnerintézményekre, sem a kereső fejlesztésére vonatkozó adatot nem találtam.

5. ábra Az NDA nyitólapja

- Az NDA logóján a *Béta* felirat arra utalhat, hogy az oldal fejlesztés alatti változatával van dolgunk, a tájékoztató szövegekben viszont erről nem találunk semmit, bár bizonyos dolgok valóban félkész állapotot sugallnak. Ilyen például ez a mondat: „A szabványos metaadat elemei itt találhatóak meg...” amelyhez azonban nem tartozik link. Az sem világos, hogy bizonyos oldalak alatt miért jelenik meg egy „Login to post comment” lehetőség. Ráadásul egy közösségorientált szolgáltatáshoz közösségre is szükség volna. Az oldalra tévedt látogató sehol nem talál adatot a látogatottságra vagy a regisztrált felhasználók számára vonatkozóan.
- Az oldalhoz blog és fórum is kapcsolódik, amely az NDA-val kapcsolatos ügyekről hivatott tájékoztatni. A fórum üresnek mondható, a blogra pedig az elmúlt egy évben mindössze 13 bejegyzés került, amelyek nagyobb részt ajánlók, alig tartalmaznak az NDA-val kapcsolatos releváns információt. Kellemetlen meglepetés, hogy a blog nem ezen a doménen fut, hanem a *blog.hu*-n, így a blogba jutva eltűnik a fejléc, amellyel eddig navigálhattunk, és csak a nyitóoldalra tudunk visszautazni: a kapcsolódó linkek közül kikeresve az NDA-t.
- A nyitóoldaltól szinte minden lényeges funkció hozzáférhető a főmenüből vagy a szlogenekre kattintva. Az innen elérhető szövegek inkább a laikus felhasználók számára készültek; a dokumentumtár, ahonnan a tényleges dokumentáció letölthető, és a projekt alaposabb bemutatása több kattintásnyira van, utóbbi csak a „Csatlakozás/További információk” lapján elrejtett linkjén keresztül érhető el.
- A nyitólapon ajánlókat találunk „Legnépszerűbb tartalmak” címmel. Két-két hanganyagot, képet, audiovizuális és szöveges dokumentumot érhetünk el közvetlenül innen. Azaz érhetnénk, mert két megadott link is hibás oldalra vezet, az egyik hanganyag mögött pedig csak szöveg található. Három partner oldala viszont elérhető innen: a Nemzeti Galéria, a *Filmtörténet Online* és a *MEK*. A nyitólapon a blog legutolsó bejegyzése is olvasható.
- Felhasználói visszajelzésre a fórumon és a blogbejegyzések kommentelésén kívül a kapcsolat menüpont alatti e-mail címen van módunk.
- Létezik az oldalnak angol nyelvű verziója, de nem teljes a kétnyelvűség. Az oldalon a lap tetején lévő gyorskereső *keresés* felirata, a címkék és azok nevei, valamint a címkékre vonatkozó súgó, a jogi nyilatkozat és a dokumentáció csak magyar nyelven szerepel, a *bejelentkezés/kije-*

lentkezés pedig csak bizonyos oldalakról nézve angol. A *Metamenedzser* is csak magyarul érhető el, a nyelvváltásra itt a rendszer hibaüzenetet ad. A hibaüzenetek nyelve egyébként a magyar felületen is angol. Ha rákattintunk az *Anything goes* gombra, az oldal újra magyar nyelvűre vált, ahogyan az összetett keresés esetében is, és hiába váltanánk át utólag az angol felületre, az mindig csak a nyitóoldalra visz minket vissza. Ha keresőkérdést írtunk be, akkor pedig a gomb megnyomása 404-es hibaüzenetet ad. Furcsa hiba, hogy az angol felületen a főmenünél a forráskódban egy sort véletlenül duplikáltak, így a *tools* és a *blog* menüpontra kattintva is az eszközök oldalára jutunk, csak a *blog* címke utáni üres helyre kattintva érhetjük el a blogot. Az angol felület szerkesztési hibája továbbá, hogy az NDA-t bemutató oldalon, ha a bemutatkozóson túli tartalmi elemekre kattintunk, a tartalomjegyzék linkké válik, amely a keretben csak a tartalomjegyzéket jeleníti meg, viszont az egyes fejezetekre kattintva már egy „*page not found*” üzenetet kapunk. A tesztelés során volt, hogy sikerült angol nyelvű rekordadatlapot is megjelenítenem, de a későbbiekben már hosszabb próbálgatás után sem tudtam elérni, hogy a keresés után a felület nyelve angol maradjon.

Kereső funkciók, találatok

- A honlap állandó fejlécében szerepel egy gyorskereső mező, amely a beírt keresőkérdést a már nyitólapról is elérhető egyszerű keresőbe importálja, és elvégzi a keresést.
- Az egyszerű kereső szabadszavas, amelyben parancsnyelven is definiálhatunk kérdéseket: hogy a keresőkifejezést mely mezőben keresse, milyen összefüggésekben. Megadhatjuk, hogy a rendszer a közösség vagy a partnerintézmények metarekordjai között keressen. Az egyszerű kereső mellett szerepel egy *Jöhet bármi!* gomb, amely automatikusan megnyitja a találati lista első elemét.
- Az összetett keresésben (6. ábra) tetszőleges számú mezőt adhatunk meg, de a keresőmezők közötti kapcsolatot csak az összes keresésre definiálhatjuk *És*, illetve *Vagy* operátorral, így ha bonyolultabb keresést akarunk megadni, az egyszerű keresőben a parancsnyelvvé jobban járunk.
- Az összetett keresésnél kifejezésenként beállíthatjuk, hogy mely mezőben szeretnénk keresni, és hogy a kifejezést tartalmazza-e a mező, vagy pontosan megegyezzen-e vele. Mivel a mezőtípusok gyűjteményenként változhatnak, a kere-

6. ábra Összetett kereső

sőben ki tudjuk választani, mely sablon alapján akarunk mezőtípust kiválasztani. A sablon mezőbe beírt karakterek után a rendszer lenyíló listában felajánlja a hasonló sablonokat. Sajnos az, hogy milyen sablonok állnak rendelkezésre, sehol nincs összegyűjtve, és az egyes sablonok tartalma is csak a kiválasztás után derül ki. Bármely sablon bekerül a keresőbe, amelynek létrehozója megosztja azt a közösséggel, így sok használhatatlan vagy nehezen kitalálható tartalmú sablont ajánl fel a rendszer. Meglepő, hogy az NDA által közzétett metaadatsémák nem szerepelnek a sablonok között, hiába keresnénk pl. *adatgyűjtemény* vagy *bibliográfia* sablont.

- Az összetett kereső hátránya, hogy a keresőkérdes importálásával az egyszerű keresőbe csak további kifejezések beírásával vagy a címkefelhő segítségével szűkíthetünk (7. ábra). Az összetett kereső oldala nem őrzi meg a kérdést, hogy később további mezőket adhatnánk hozzá.

- A keresésen kívül rendelkezésünkre áll egy böngészési opció is. Ez már a nyitóoldaltól elérhető a címkefelhő segítségével. Ez egy alternatív böngészési mód, amely az érdeklődő látogatót úgy vezeti be a gyűjteménybe, hogy közben a tartalmak egymáshoz való viszonyáról is képet kaphat. Az egyes rekordokhoz járuló *dokumentumtípus*, *szerző* és *téma* típusú címkék az előfordulási sorrendjüknek megfelelően kisebb és nagyobb betűkkel jelennek meg. Az egyes kategóriákat variálva választhatunk ki címkéket, majd azokhoz kapcsolódó további címkéket, és így egyre szűkebb és szűkebb találati listát kapunk. A rendszer ilyenkor is az egyszerű keresőbe importálja a kérdéseket – *subject*, *creator* vagy *type* mezőket definiálva. Ugyanez a vizualizált szűkítési megoldás alkalmazható minden elvégzett keresés esetében.

7. ábra Szűkítés a címkefelhővel

- Sajnos a keresőkhöz nem tartozik súgó. Az összetett keresőnél ugyan szerepel egy kis bemutató, és a címkefelhő használatáról is találunk pár sort, a keresők tényleges működését viszont csak találgathatja a felhasználó. Annyi az útmutató hiányában is könnyen kitalálható, hogy a kereső kis- és nagybetűkre nem érzékeny, viszont az ékezetek nélküli keresést nem engedélyezi. Továbbá, hogy a rendszer automatikusan pontos keresőszóra keres, és a kifejezések között VAGY kapcsolatot feltételez. Csonkolni pedig a *, helyettesíteni a ? karakter segítségével lehetséges.
- A találati listában nem lehet megállapítani, hogy a rekordok sorrendjét mi alapján állítja fel a rendszer. Nem is rendezhető semmilyen szem-

pont szerint, egyszerre 10 rekordot látunk rövidített megjelenítésben (8. ábra). A rekordok között a megfelelő számú oldalra ugorva lehet navigálni.

- A rövidített megjelenítésben a cím, (ahol van) a tartalmi leírás és a digitális objektum hozzáférési útvonala olvasható. A tételek mellett a Teljes meta gombra kattintva a listán belül lenyílik a metarekord. Ez különösen akkor okoz gondot, ha egy részletesen kitöltött, akár 20 soros tartalmi leírással ellátott rekordról van szó, mert nagyon megnehezíti a tájékozódást. Sokkal szerencsésebb volna, ha a rekordokhoz tartozó stabil link már a rövid listában is látszódná, így lehetőségünk volna új ablakban vagy új fülön megnyitni a megtekinteni kívánt rekordot.

NDA • CSATLAKOZÁS • ESZKÖZÖK • BLOG

károlyi palota **KERESÉS** ▶ ÖSSZETETT KERESÉS
▶ JÖHET BÁRMI

☒ KÖZÖSSÉG ☒ PARTNEREK

ELŐZŐ 0 1 2 3 4 5 ... KÖVETKEZŐ

TALÁLATOK SZÁMA: 1000 -

Kloess, George, Klösz György, Klösz, George: **TELJES META**
Károlyi Sándor palotája
 A földszinti sarokablak futónövényekkel és díszráccsal kiemelve. A mai Építészvétel Szövetsége székházának telke még üres.
<http://database.fszek.hu:2006/pic/ft.png?v=fotota...>

Kloess, George, Klösz György, Klösz, George: **TELJES META**
Károlyi Sándor palotája
 A földszinti sarokablak futónövényekkel és díszráccsal kiemelve. A mai Építészvétel Szövetsége székházának telke még üres.
<http://database.fszek.hu:2006/pic/ft.png?v=fotota...>

Károlyi Palota Kulturális Központ **TELJES META**
http://www.erikanet.hu/oldal.php?menupont_id=4414...

CÍM	Károlyi Palota Kulturális Központ
AZONOSÍTÓ	Összefoglaló cím: Közművelődési intézmény
TÉR- IDŐ	http://www.erikanet.hu/oldal.php?menupont_id=4414...
VONATKOZÁS	Térbeli jellemzők: Budapest
STABIL LINK	http://nda.hu/rekordfoai.erikanet:253830
GYŰJTEMÉNY	Egységes Regionális Információs Közművelődési Adatbázis

A **Károlyi palota** a Veres Pálné és Irányi utca sarkán **TELJES META**
<http://database.fszek.hu:2006/pic/ft.png?v=fotota...>

CIMKEFELHŐ

TAGEK SZERZŐK TÍPUS

/

barber bibliamagyarázat
 bibliográfia cigarettá dísznövény
 emlékm eszpresszó festmény
 gyermekregény hajóutazás
 homlokzatfelújítás iparos
 karóvázás kerti konferenciaturizmus
 károlyi képeslap kórházi
 könyvtárpépület könyvégetés
 középületek litera látogatása
 masszázs művek nyeregteret osvát
 palota politikatörténeti
 pollenallergia pálos romológia rÉgi
 róth sohams személységek
 szénabedobó színmű tészdepalota
 településképek testrség trombózis
 többalakos web útleírás

▶ CIMKÉK BEÁLLÍTÁSAI

8. ábra Egy találati lista részlete, egy teljes metarekorddal

- A rendszer 1000 találat fölött nem számolja a rekordokat. A találati listába tartozó rekordok száma mellett viszont megtaláljuk az RSS ikonját. A kereső ugyanis minden új keresésre RSS hírcsatornát generál, amelyre feliratkozva nyomon követhetjük az általunk megadott paramétereknek megfelelő rekordok gyarapodását az adatbázisban.
- A metarekordok részletessége igen eltérő. Van ahol túl kevés, van ahol túl sok az adat. A szürke alapon fehér és narancssárga betűk sem nevezhetők éppen felhasználóbarátoknak.
- A metarekordokhoz általában három link kapcsolódik. Az egyik a forrás vagy azonosító, megint máshol példányazonosító, amely alatt a digitális objektum hozzáférhető. A másik a stabil link az

NDA-s metarekordhoz. A harmadik pedig a gyűjtemény adatlapjára mutató link.

- A gyűjtemény adatlapján (9. ábra) a hozzá tartozó rekordok száma mellett a gyakran használt kulcsszavakat is megtaláljuk százalékos arányban, és a kulcsszavak és arányuk alapján hasonlónak ítélt más gyűjtemények listáját és azok rekordjait is elérhetjük innen. Nem találunk azonban pontos elérhetőséget, hogy hol van az interneten az illető gyűjtemény központi oldala. Ez az adat és a gyűjteményekre vonatkozó több, nem kulcsszó típusú adat feltüntetése hasznos volna. Különösen az olyan gyűjteményeknél, ahol a metarekordok nem tartalmazzák az adott digitális objektum URL-jét.

Adatgazda Adatlap NAVA			
Meta rekordok			
Gyűjtemény neve	NAVA		
Rövid név	NAVA		
OAI azonosító	nava.hu		
OAI szerver	http://kreso.nava.hu/oai/oai-dp.php		
Rekordok száma	409412		
Gyakran használt kulcsszavak	tag	db	%
	budapest	6955	1.64%
	tüntetés	2479	0.59%
	európai	2222	0.52%
	unió	2214	0.52%
	rendőrség	2208	0.52%
	ferenc	2123	0.50%
	egészségügy	2007	0.47%
	magyarország	1939	0.46%
	labdarúgás	1895	0.45%
	reform	1758	0.42%
Hasonló adatgazdák*	gyűjtemény	hasonlóság	meta rekordok
	Erdélyi Közös Könyvtárkatalógus	14.29% (14)	Rekordok
	Bodicsék	4.35% (23)	Rekordok
	slg_landscape	3.70% (27)	Rekordok
	Miskolci Egyetem Számítóközpont	3.02% (265)	Rekordok
	Kitzinger blog	1.97% (304)	Rekordok
	Magyar Rádió Rt. - a	1.90% (1635)	Rekordok

9. ábra Egy gyűjtemény adatlapja

- Sajnos nem találtam módot olyan keresés elvégzésére, amely a csatlakozott intézményeket és más adatgazdákat tenné böngészhetővé, hiába kínálja fel a böngészés opció, ezeket csak így, a kapcsolódó adatlapokon keresztül tárhatjuk fel.
- Érdekes tapasztalat, hogy egy metaadatokkal foglalkozó intézmény sem a rekordok letöltését, sem exportálását, sem lementését nem támogatja. Mivel nem tárolható a keresési történet, az RSS az egyetlen módja, hogy valamilyen módon eltárolhassuk a találati listát.

Tartalom, minőség

- Az NDA adatbázisában a metaadatok karbantartásáért a partner a felelős. Ez lehet a magyarázata annak, hogy az egyes gyűjtemények adatlapjainak kitöltöttsége és pontossága között milyen nagy eltérés van. Az együttműködési szerződés szerint az intézményeknek kell gondoskodniuk arról is, hogy a rekordok mögött valós digitális tartalom legyen.
- A metaadatbázisok előnye, hogy a keresést nem a digitális tartalmakban végzi a rendszer, hanem a róluk készült, szakértelemmel összeállított leírásokban. Az NDA keresőjének lényege a sokféle gyűjtemény összekapcsolása, vagyis az, hogy a különböző helyen található, de valamilyen módon hasonló tartalmak egyetlen kereséssel hozzáférhetőek legyenek. Ilyen elvárások után kellemtelen meglepetés a partnerintézmények eltérő színvonalú rekordjai között böngészni.
- Van olyan gyűjtemény, amelynél alig található működő link (*Postamúzeum* rekordjai). Máshol egy rekordhoz sincs elérési útvonal megadva (*Budapest Music Center*). Megint máshol azt az üzenetet kapja a felhasználó, hogy nincs engedélye a tartalom megtekintéséhez (némi blognál), vagy a tartalomra mutató link helyett

csak a gyűjtemény főoldalát kapja (*Szocháló.hu*). Beszédes, hogy a „Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ – digitalizált szak- és szépirodalmi művek” néven létrehozott gyűjtemény linkjei is egytől egyig hibásak. Kérdéses az is, hogy ha a címkefelhők az élő adatbázisból kerülnek ki, hogyan lehetséges olyan címke, amelyre nincs találat (pl. *tömegszórakoztatás*).

- A honlaphoz tartozó egyéb részek – blog, legnépszerűbb tartalmak – sem tűnnek úgy, mintha frissülnének. A folyamatos fejlesztésnek a felületen nincs látható nyoma, hacsak nem tekintem annak a tesztelés során érkezett levelet, amelyben arról értesítettek, hogy sajnálatos módon a próbaképpen létrehozott magángyűjteményem egy frissítés során megsemmisült.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- Az NDA úgy építi adatbázisát, hogy segít az intézményeknek az OAI-PMH szabvány szerint létrehozni és szolgáltatni a metaadatokat. A learatott adatokat *qualified*, azaz minősített Dublin Core (DC) XML-ben tárolja. A minősített Dublin Core (qDC) az elemek jelentését finomítva, precíz leírást tesz lehetővé. Az egyes szakterületek speciális tulajdonságainak leírása lehetőségét megteremtve, egyfajta tudományágak fölötti keresés valósítható meg. Az NDA honlapján hozzáférhetővé tette az ajánlott qDC metaadatsémákat bibliográfiai, film-, műsorszám-, kép- és adatgyűjtemény típusú digitális objektumok leírására.
- A rekordokon végigtekintve viszont úgy tűnik, hogy nincs meghatározva a minimális adatok köre, amelynek alapján valamely rekord az adatbázisba kerülhet. Egyes – intézményi – gyűjtemények rekordjainál az alap DC tizenöt eleme sem szerepel. Kizárólag a nagyobb intézmények rekordjainál találunk a minősítések előnyeit valóban kihasználó leírásokat.
- Ráadásul nagyon sok rosszul vagy hiányosan kitöltött adatlappal találkozhatunk. Gyakran a minősítők helyett a tartalmi leírás adatmezőbe kerülnek a speciális adatok, sok az elírás, és szinte lehetetlen olyan keresést végezni, amelyben nincs érvénytelen link.
- Az elmélet, amelyet az NDA közvetít, nem megvalósíthatatlan, de a tapasztalat azt mutatja, hogy ennél a szervezeti formánál nagyobb ellenőrzést és felelősséget igényel. Hogy a csatlakozók feldolgozó munkáját kellene-e magasabb szintre hozni, vagy inkább jobban szűrni a rekordokat? – nem könnyű kérdés. Mindenesetre az adatbázis használhatósága érdekében a metaadatbázis szolgáltatójának kellene valami-

lyen megoldást kitalálnia. Máskülönben úgy tűnhet, hogy az NDA-kompatibilitás az infrastrukturális háttér kialakítása után csak annyit jelent, hogy a meglévő adatok konvertálhatók valamely szabványos adatmezőbe...

NDA@SZTAKI

Honlap: <http://nda.sztaki.hu>

E-mail: nda06@dsc.sztaki.hu

Fenntartó: MTA SZTAKI

Értékelés dátuma: 2010. február 28.

Értékelő: Körös Kata

Általános értékelés

Az NDA@SZTAKI az MTA SZTAKI Elosztott Rendszerek Osztálya által kifejlesztett közös kereső, amely a magyar kulturális értékek archívumaiban (levéltárak, múzeumok, könyvtárak) őrzött objektumok könnyebb megtalálását tűzte ki célul. Az Elosztott Rendszerek Osztálya által fejlesztett másik közös keresőhöz, a HEKTÁR-hoz hasonlóan abban rejlik különlegessége, hogy a különféle gyűjtemények Dublin Core alapú metarekordjaiban együttes keresést tesz lehetővé. Ez a szolgáltatás az NDA minősített DC metaadat-szabványaival is kompatibilis.

A kereső 2004. június 3. óta ingyenesen elérhető a nagyközönség számára. A rendszert az MTA SZTAKI mint az NDA alternatív keresőszolgáltatását hirdeti. Arra vonatkozóan, hogy az NDA szervezésével és hivatalos keresőjével milyen viszonyban van ez a szolgáltatás, sem az egyik, sem a másik fél részéről nem található információ. Az NDA@SZTAKI súgójaiból ugyan mutat egy link az NDA hivatalos oldalára, de ennél több kapcsolatot nem találtam. Nem világos tehát, hogy ez az alternatív szolgáltatás versenytársnak vagy kiegészítő szolgáltatásnak indult. Tény, hogy az NDA hivatalos keresőjéhez képest bizonyos tekintetben valóban képes többet nyújtani, a kezdeményezés fejlesztése azonban láthatóan félbemaradt. Jelen állapotában a kereső léte nem indokolt, de évekkel ezelőtt megállapodott formájából is sok ötlet meríthetnének az NDA hivatalos változatának fejlesztői.

Összességében félrevezető a SZTAKI közös keresőjének nevében az „NDA” kifejezés és a szervezet említése a szolgáltatásról szóló tájékoztató

sorokban. Hiszen míg az NDA az interneten elérhető tartalmak metaadatait gyűjti, addig az NDA@SZTAKI keresőjében szereplő archívumok nem mindegyike rendelkezik digitális objektumokkal. A címdal tájékoztatása szerint a kereső az OAI protokollt támogató gyűjteményeket kapcsolja össze – így tehát nem is ígér feltétlenül digitális tartalmat a leíró adatok mögött, az NDA szolgáltatásait ismerve viszont erre számít a felhasználó.

A kereső tesztelése során nyilvánvalóvá vált, hogy bár a metaadatok szűretelése bizonyos archívumok esetében napjainkig aktív, a rendszer fejlesztése már jó ideje leállt. Sajnos az ígértesnek indult szolgáltatás jelenlegi félkész formájában csak sejtetheti, mi mindent lehetne kihozni egy ilyen professzionális keresőrendszerrel egy digitális archívumokat összekapcsoló hálózatról.

A több metaadatséma egyidejű felhasználását támogató és bonyolult logikai viszonyok leképezésére is képes keresőfelület, a speciális szótövek és szón belüli egyezések érzékelésére képes motor az NDA tényleges tartalmával összekötve, egy felhasználóbarátabb forma kialakításával, de akár a jelenlegi keresőnek a szakemberek számára történő megőrzésével, az NDA hivatalos keresőjének tesztelésekor említett hibák kiküszöbölésével, a kötelező metaadatok körének meghatározásával, és a hibás rekordok kiszűrésével egy valóban jól hasznosítható szolgáltatást lehetne felépíteni. Az NDA gazdái az MTA SZTAKI szakembereivel együttműködve, az eltérő fejlesztések tapasztalatainak összegzésével, egy sokkal hatékonyabb keresőrendszert hozhatnának létre.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az MTA SZTAKI négy fontosabb szolgáltatása közvetlenül elérhető az NDA@SZTAKI felületről. A felső menüsor fűleire kattintva egy mozdulattal juthatunk a szotar.sztaki, a kopi.sztaki, vagy a kereso.sztaki oldalakra.
- E weblapok megjelenése nagyon hasonló, az oldalsó menüsor segítségével navigálhatunk az egyes szolgáltatásokhoz tartozó funkciók között. A szotar.sztaki új felületén kívül a három másik megjelenítése már-már igénytelennek nevezhető.
- Az oldal köré kevés eredeti tartalom szerveződik. Látszatra viszont számukat növeli, hogy különböző utakon is elérhetők. A fejlesztő csoport oldalát az oldalsó menüsorból a lap aljáról és a Kapcsolat menüpontból is elérhetjük. Viszont a

magyar nyelvű felületről is az oldal angol verziójára jutunk. A Sűgót megnyithatjuk a menüsor te-tejéről, az NDA menüpontból vagy az egyszerű kereső mellől, a Címlap és a közvetlenül alatta található Keresés gomb pedig ugyanarra az oldalra visz.

- Az oldalsó menüsorban lehetőségünk van a betűméret növelésére, azonban bizonyos helyeken: az egyszerű keresés keretében vagy a részletes kereső egyes gombjain a betűk mérete állandó, ráadásul a részletes kereső oldalán a keresődobozok a méret növelése után rácsúsznak az oldalsó menüre.
- A címlapon pár soros tájékoztatást kapunk a projektről, és ezt olvashatjuk: „Kísérleti üzem, az esetleges hibákért elnézést kérünk.” Hogy ez a kísérleti üzemmód mióta áll fent és meddig fog tartani, arra vonatkozóan nincs információ. Megtudhatjuk viszont a kereshető rekordok számát és a szolgáltatásban részt vevő archívumok nevét. A csatlakozásra biztató mondat mögé pedig az Elosztott Rendszerek Osztályának e-mail címe van belinkelve, ahogyan a lap alján a *rendszergazda* felirat mögé is. A fejlesztőkről és a fejlesztés irányáról esetleg az Elosztott Rendszerek Osztályának oldaláról tájékozódhatnánk, de ott a már említett NDA-hoz kapcsoló öndefiníció kívül nem találunk többet a szolgáltatásról.
- A rendszer angol és magyar nyelvű felületen is elérhető. A két verzió azonban a nemzetközi nyelvű sűgő hiánya miatt nem egyenértékű. A *Help*-re kattintva ugyanis csak egy „Under construction” üzenetet kapunk, amely – mint az oldal tulajdonságaiból kiderül – az elműlt hat évben nem változott. A magyar nyelvű sűgőval is vannak problémák. Bár részletesen leírja a kereső működését, laikus felhasználó számára nem igazán hasznos. Első bekezdései a projekt bemutatására irányulnak, ez a rész a címlapon sokkal jobb helyen volna, a sűgő pedig megmaradhatna a kereső használati utasításának. Ebben a formában ez a tájékoztató elméleti jellegű, mellőzi a keresési példákat, ráadásul nyelvezete néhol megköveteli a matematikai logikában való jártasságot. Emellett még hibát is találunk benne, éppen a normálformára vonatkozó magyarázat egyik példájában, amely logikailag ugyan helyes, a szöveg értelmezésében azonban hibásnak tekinthető. A bonyolult sűgő a még bonyolultabb kereső helyes használatát egyáltalán nem könnyíti meg.

Kereső funkciók, találatok

- Az NDA@SZTAKI háromféle keresési lehetőséget kínál. A legegyszerűbb a böngészés az ar-

chívumok között. Az egyes gyűjtemények adatlapjai már egyenesen a címlapról megtekinthetők, a teljes lista pedig az NDA/Archívumok menüpontból érhető el. Itt az összes részt vevő gyűjtemény neve, a belőlük gyűjtött rekordok száma és a gyűjtemény URL-je már rögtön látható (10. ábra). Az egyes címekre kattintva a gyűjtemény adatlapján az URL mellett az utolsó szűretelés időpontját olvashatjuk és a legfrissebb rekord dátumát, továbbá egyetlen esetben egy leírást a gyűjteményről: az *MTA Könyvtárának* repozitóriumáról szerepel itt egy hosszabb angol nyelvű összefoglaló. Sajnos a többi gyűjteményről, gyűjtőkörükről, fennállásukról, céljukról semmit nem tudunk meg az adatlapokról.

- Hiába kevés a gyűjtemény ebben a tesztverzióban, még így is akad olyan, ahol nem szerepel URL (*OSZK Amicus*), vagy amely hibaüzenetet ad (*Magyar Képzőművészeti Egyetem* – Könyvtári képadatbázis). Ráadásul van, amelyiknek a neve is hibás: Hortobágy *adabázis*[!]. Ha egy archívumnak vannak gyűjteményrészei, ezeket külön is megtekinthetjük, mint a *Magyar Elektronikus Könyvtár* esetében, viszont a tematikus gyűjteményrészek nevei csak magyar nyelven érhetőek el.
- A gyűjteményekhez tartozó tételek kilistázhatók, a lista rendezhető a rekordok létrehozásának

ideje vagy címe szerint. Utóbbira a „Név szerint rendezve” – félreérthető nevű – opcióval van módunk, de mert a rekordokban a névelők és egyéb karakterek (” ; ... stb.) is részt vesznek a besorolásban, a listában nehéz tájékozódni.

- Ha nem rendezzük a listát, akkor is van módunk szűkíteni egy egyszerű keresőmező segítségével, amely az összes mezőben keres, és a találatokban kiemeli a keresőkifejezést. A mezőbe több szót is beírhatunk, ezeket a rendszer automatikusan ÉS operátorral kapcsolja össze, és csonkoltnak tekinti. Ha nincs találat, nem kapunk hibaüzenetet, csak egy üres listát úgy, hogy a felső menüsor archívumra vonatkozó Általános adatok füle látható marad, de a tételek szűkítésére, rendezésére szolgáló gombok eltűnnek.
- A másik keresési mód az egyszerű keresés, amely már a kereső címlapjáról elérhető (11. ábra). Itt megadhatjuk, hogy melyik DC mezőben keressen a rendszer, a keresőkifejezés minden tagját tartalmazza-e a rekord vagy bármelyiket, illetve azt is, hogy a keresőkifejezés szón belüli, szó eleji vagy pontos egyezés alapján illeszkedjen. E specifikus keresési opciók kiválasztásával sokkal nagyobb az esélyünk releváns találatokra, és már az egyszerű keresés esetén is jól szűrhetjük a találati halmazt.

nda@sztaki

Szótár KOPI NDA Kereső

Keresőnkben az alábbi archívumok tartalmát indexeljük.

Archívumok

Név szerint rendezve 1 - 16 / 16

8474	A38 Hajó http://www.a38.hu/
169	Hortobágy adabázis (demó)
5132	Képzőművészet Magyarországon - Fine Arts in Hungary http://www.hung-art.hu
7944	Magyar Elektronikus Könyvtár http://mek.oszk.hu/
3549	Magyar Filmszakma http://szakma.film.hu
1048	Magyar Filmtörténet http://www.filmtortenet.hu/
489	Magyar Filmunió http://www.filmunio.hu
2504	Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára http://193.224.138.190/monguz/index.jsp
6453	Magyar Képzőművészeti Egyetem - Könyvtári képadatbázis http://corvina.arts7.hu:8080/indexkep.html
325844	MATARKA: Magyar folyóiratok tartalomjegyzékei http://www.matarka.hu
2072	MTA Könyvtár http://real.mtak.hu/
147850	Németh László Városi Könyvtár http://www.nlvk.hu/
2681	Neumann Ház http://www.neumann-haz.hu
259060	Országos Széchényi Könyvtár (Amicus)
6105	Postaműzeum http://www.postamuseum.hu

in English | magyarul
Betűméret: [A] [B]
Súgó

NDA
Címlap
Keresés
Részletes keresés
Archívumok
Súgó

Bejelentkezés
Az Ön felhasználóneve
kka
Beállítások
Kilépés

Kapcsolat
MTA SZTAKI DSD
szotar.sztaki.hu

10. ábra Archívumok az NDA@SZTAKI-ban

nda@sztaki

Szótár KOPI NDA **Kereső**

[Súgó](#)

☐ Csak letölthető anyagokat keressen

[Részletes keresés](#)

Bármelyik mező
Összes minta illeszkedik
Szóeleji egyezés

Üdvözljük a NDA@SZTAKI keresőben! Ez a szolgáltatás az OAI (Open Archives Initiative) protokollt támogató hazai archívumokban teszi lehetővé a közös keresést, navigációt. Kísérleti üzem, az esetleges hibákért elnézésüket kérjük.

Várjuk olyan archívumok jelentkezését, amelyek szeretnék állományukat kereshetővé tenni ezen a szolgáltatáson keresztül!

Kereshető rekordok száma: 781295

Szolgáltatásunk a következő archívumokat kapcsolja egybe:

- A38 Hajó
- Hortobágy adabázis (demó)
- Képzőművészet Magyarországon - Fine Arts in Hungary
- Magyar Elektronikus Könyvtár
- Magyar Filmszakma
- Magyar Filmtörténet
- Magyar Filmunió
- Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára
- Magyar Képzőművészeti Egyetem - Könyvtári képadatbázis
- MATARKA: Magyar folyóiratok tartalomjegyzékei
- MTA Könyvtár
- Németh László Városi Könyvtár
- Neumann Ház
- Országos Széchényi Könyvtár (Amicus)
- Postamúzeum

11. ábra Egyszerű keresés a címloldalon

- Kijelölhetjük, hogy csak a letölthető anyagok között kereshessünk, a találati lista ekkor valóban szűkül, de nem derül ki, hogy mit tekint a rendszer letölthetőnek, és hogyan is lehetséges innen bármit letöltenünk. Ekkor is a listában marad például a *Németh László Városi Könyvtár* katalógusából származó találati halmaz, amelynek elemei szinte kivétel nélkül egyszerű katalógustételek, digitális objektum nélkül.
- Az egyszerű keresést a beviteli mező melletti kis nyílra kattintva, vagy a mezőben állva egy Entert nyomva indíthatjuk el; a „Keresés” szóra kattintva nem történik semmi, mert a forráskódban véletlenül nem definiálták a hivatkozást.
- Az egyszerű keresés után először a találati halmaz megoszlását tekinthetjük meg archívumonként, és választhatunk, ha csak egy-egy archívum rekordjaira vagyunk kíváncsiak (12. ábra). A kiválasztást követően a *Korlátozás feloldása* gombbal visszatérhetünk a teljes listához. Az ar-

chívumok alatt a teljes találati listát tekinthetjük meg, 20 rekordonkénti bontásban. A lista utólag nem rendezhető, nem nyomtatható vagy exportálható. A sorrendezés elve csak találgatható, úgy tűnik a rendszer nem relevancia szerint listázza a találatokat.

- A részletes keresés űrlapja igen bonyolult (13. ábra). Laikus felhasználó számára komoly problémát jelenthet eligazodni rajta, bár kétségtelen, hogy szakemberek számára komplex keresőkérdekek kialakítását, a releváns tételek valóban gyors és hatékony megtalálását teszi lehetővé. Itt kiválaszthatjuk az archívumot, amelyben keresni szeretnénk, a kereséshez felhasználandó metaadatsémákat, definiálhatjuk ezek viszonyát az együttes kereséshez. Több archívum és több séma is megadható, kijelölésükre a Ctrl gomb lenyomása mellett van mód, bár erről a súgó nem tesz említést.

nda@sztaki

Szótár KOPI NDA **Kereső**

három veréb hat szemmel

Bármelyik mező

Összes minta illeszkedik

Szóeleji egyezés

Keresés Súly

☒ Csak letölthető anyagokat keressem

Részletes keresés

Találatok megoszlása az archívumokban

Archívum	Találatok száma
Németh László Városi Könyvtár	4
Magyar Elektronikus Könyvtár	1

Találatok

1 - 5 / 5

Babits Mihály összegyűjtött versei Tartalom | Metaadatok

Babits Mihály, elektronikus rögzítés: Drótos László, elektronikus szerkesztés: Hevele István, elektronikus szerkesztés: Volekné Temesi Zsuzsanna

Tartalmi leírás: tartalomjegyzék: Húnyt szemmel... HERCEG, HÁTHA MEGJÖN A TÉL ISI ... Három angyal ... ZSENGEK, KÖTETBE NEM SOROLT ÉS HÁTRAHAGYOTT VERSEK ... Tizenhárom pávers

12. ábra Egy találati lista részlete

nda@sztaki

Szótár KOPI NDA **Kereső**

Részletes keresés

Archívum és adatséma

Válassza ki a célerchívumokat:

- A38 Hajó
- Hortobágy adabázis (démó)
- Képzőművészet Magyarországon - Fine Arts in Hungary
- Magyar Elektronikus Könyvtár
- Magyar Filmszakma
- Magyar Filmörténet

Válassza ki a használni kívánt metaadatsémákat:

- Dublin Core alapeleinkészlet (a 15)
- Dublin Core bővített: metaadatkifejezőkészlet
- NDA bibliográfia
- NDA kép
- NDA műsorszám

A mezőkészletek között végzendő művelet: **unió**

Sémaválaszték érvényesítése

Normálforma

Új keresés Jelenlegi normálforma: **diszjunktív** (Mi ez?) **Váltás konjunktívra** **jelentésmegőrzéssel**

A keresőkérdés:

elem . minősítő	reláció	érték	kódolási séma
[elmentett feltétel] : julia	tagadás használata		
VAGY			
alkotó : [bármely]	tartalmaz	petőfi	
VAGY			
cím : [bármely]	tartalmaz	szeptember	

Keresőkérdések kezelése

julia **Betöltés** **Törölés**

Mentés el ezen a néven

Keresés végrehajtása

13. ábra A részletes keresés űrlapja

- Előre definiálhatjuk a keresőmezők kapcsolatát konjunktív vagy diszjunktív normálforma kiválasztásával, tehát a kifejezések közötti operátorok és – komplexebb keresés esetén – a több összetartozó kifejezés közötti operátorok megadásával, de a keresőkérdések beírása után is elvégezhetjük az átalakítást egy mozdulattal a rendszer segítségével, akár úgy is, hogy a kifejezések közötti kapcsolatok megváltozása után a jelentést megőrizzük. A műveleteket azonban minden esetben érvényesítenünk kell, sajnálatos módon pont azzal a gombbal, amelynek mérete a betűméret változtatásával is állandó.
- Az általunk megadott sémák elemei betöltődnek a keresőbe, így a következőkben ezek között választhatunk, hogy mely mezőkben végezze el a keresést a rendszer. A keresőmezők száma természetesen változtatható. A kifejezésekre vonatkozóan relációkat adhatunk meg, majd a normálforma által definiált módon összekapcsolhatjuk őket, végül a keresés elindítása előtt beállíthatjuk a találati lista rendezését bármely mező alapján, csökkenő vagy növekvő sorrendben.
- Regisztrált felhasználók számára arra is van lehetőség, hogy az egyes kereséseket elmentse, és később előhívják, módosítsák. A betöltött, elmentett keresések negálására is van mód a keresőkérdésnél a listából [elmentett feltétel] + tagadás használata opciók kiválasztásával.
- A találati listában a rekordok címe és létrehozója jelenik meg, illetve annak a mezőnek az eleje, amelyben a keresett kifejezés szerepel. A cím mellett sokszor a leírt objektum formájára utaló kis ikon található, továbbá a Metaadatok felirat, amelyre kattintva megtekinthetjük a teljes rekordot. Ha egy újabb rekordra vagyunk kíváncsiak, a találati listába sajnos csak a böngésző Vissza gombja segítségével tudunk visszatérni. Ahol a listában megjelenik a Tartalom címke, ott a címre, az ikonra vagy erre a feliratra kattintva egyenesen a digitális objektumhoz jutunk.
- A rekordok leírása nagyon eltérő színvonalú, gyakran a DC 15 alapelemét sem tartalmazza. Az adatok sokszor rossz helyen vagy rossz formában szerepelnek. Az eltérő dokumentumfajtáknál más-más adattípusok megadása releváns, de az itt elérhető archívumok természetükből fakadóan is eltérő mélységben írják le akár az azonos típusú dokumentumokat is. Az *A38 Hajó* gyűjteményében egy plakát leírása sokkal kevesebb adatot tartalmaz, mintha ugyanez a rekord egy múzeumból érkezne, így a kereshetősége is egészen más lesz a különböző archívumokból származó rekordoknak (14. ábra). Miközben természetes, hogy nem minden intézménynek

van szüksége egyforma mélységű feltárára, egy ilyen közös keresőben valahogy mégis át kellene hidalni az efféle eltérésekből fakadó problémákat, és a különböző archívumokból jövő adatokat egyformán kereshetővé kellene tenni. A szolgáltatásgazda természetesen nem adhat hozzá adatokat a hiányos rekordokhoz, de a kötelezően felveendő adatok körének meghatározásával az adatgazdákat talán ösztönözni lehetne a pontosabb leírásra és a szabványok betartására.

nda@sztaki	
Szótár	KOPI
NDA	Kereső
!Dela Dap 2004.12.04 Kreatív anyagok 2. kép	
Metaadatok	
Tartalom:	http://www.a38.hu/foto.php?loc=plakatgaleria&id=2620
Archívum:	A38 Hajó
Cím:	IDela Dap 2004.12.04 Kreatív anyagok 2. kép
Létrehozó:	Toth Andrej
Kiadó:	A38 hajó
Dátum:	2006-11-27
Téma:	IDela Dap 2004.12.04 Kreatív anyagok
Tartalmi leírás:	IDela Dap szórólap
Nyelv:	magyar
Típus:	foto/grafika
Formátum:	JPG
Azonosító:	http://www.a38.hu/foto.php?loc=plakatgaleria&id=2620
Forrás:	http://www.a38.hu/foto.php?loc=plakatgaleria&id=2620

14. ábra Egy digitális formában is elérhető szórólap adatlapja

Tartalom, minőség

- A szolgáltatást 2004-ben közel 300 000 rekorddal és 15 000 közvetlenül elérhető digitális objektummal indították. A rendszer elméletileg nyitott mind a felhasználók, mind az archívumok számára, a kereshető gyűjtemények száma napjainkra azonban mindössze 16.
- A kereső különféle gyűjtőkörű adatbázisokat kapcsol össze. Ha célja az NDA tartalmait hozzáférhetővé tenni, akkor a kapocsnak a digitális tartalomnak kéne lennie. Az NDA@SZTAKI esetében viszont esetlegesnek tűnik a részt vevő archívumok kiválasztása. Az oldalon pedig semmi sem utal gyűjtőköri meghatározásra, első ránézésre még azt sem lehet megállapítani, hogy a gyűjtőkör mely dokumentumtípusokra terjed ki. Csak az archívumok ismeretében tűnik úgy, hogy ez a kereső megpróbált minden típusú archívumot egybefoglalni, talán próbaképpen, hogy az NDA működését leképezhesse. Hanganyagok, audiovizuális archívum, képadatbázis és szöveges dokumentumokat őrző gyűjtemények is szerepelnek a listában.

- A híradások szerint a rekordok száma 2005 áprilisában már megközelítette a félmilliót, ehhez képest öt évvel később a 781 ezer nem tűnik jelentős fejlődésnek, bár a tesztelést megelőző három hónap alatt a rendszer 3000 rekorddal gyarapodott. Hogy ebből a számból mennyi a valóban elérhető digitális tartalom, arra vonatkozóan becslést sem tudunk alkalmazni.
- Sajnos számos, elméletben hozzáférhető digitális tartalomhoz tartozó URL ad 404-es hibát. A *Postamúzeum*, a *Neumann-ház*, a *Magyar Filmszakma*, a *Hortobágy adatbázis*, a *Filmtörténet.hu* vagy a *Képzőművészeti Egyetem* könyvtári képadatbázisának tételei nem elérhetők. A többi archívum közül pedig az OSZK, a *Németh László Városi Könyvtár* és a *Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára* OPAC-jával szinte teljes egészében szerepel az adatbázisban, ami valóban sok rekordot jelent, de digitális tartalmat alig.
- A Google rendszeresen indexeli a szolgáltatást, egy 2005-ös beszámoló szerint a felhasználók nagy százaléka kerül ebből az irányból a rendszerbe, ami arra is utal, hogy már a kereső indításakor sem népszerűsítették eléggé ezt a szolgáltatást. Sajnos a népszerűtlenségnek nem csak a reklám hiánya lehet az oka. A keresőnek ebben a formában nem sok értelme van. Mint közös könyvtári kereső túl keveset ad, a digitális tartalmak megtalálására még kevésbé alkalmas a résztvevők szűk köre miatt, ráadásul a meglévő adattartalom is sokszor hibás. A túl bonyolult keresőfelület mellett rosszul kódolt karakterek, hibás linkek, cím nélküli üres rekordok veszik el a látogató kedvét a visszatéréstől.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A szolgáltatás metaadatkereső ugyan, de a rekordok színvonala itt is a partnerintézményektől függően nagyon különböző. Bár a professzionális kereső lehetővé tenné, hogy a metaadatokkal bőségesen ellátott dokumentumok között gyorsan és hatékonyan tájékozódjon a felhasználó, a részletes leírások hiányában az NDA@SZTAKI csak magában hordja ezt a lehetőséget, élő példát nem igazán tud rá adni. A kereső legnagyobb előnye a különféle sémák szerint leírt rekordok összekapcsolása lenne, amely ilyen kevés számú és eltérő színvonalú élő archívum esetén nem igazán mutatkozik meg. Hiszen a minősített Dublin Core-t a részt vevő archívumoknak csak kis része használja, és nem is mindig megfelelően.

Beérkezett: 2009. XII. – 2010. III. 1-jén.

Drótos László

az Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Elektronikus Könyvtár
Osztályán főkönyvtáros.
A Magyar Elektronikus Könyvtárért
Egyesület elnökségi tagja.
E-mail: mekd1@iif.hu

Körös Kata

a Petőfi Irodalmi Múzeum
könyvtárosa.
E-mail: korosk@pim.hu

A kiadók többet engednek meg, mint a szerzők gondolják

A folyóiratok szerzői többnyire nincsenek tisztában a jogaikkal – erre mutatott rá a *Publishing Research Consortium* jelentésében, összehasonlítva a kiadó által biztosított jogokat azokkal a jogokkal, amelyeket a szerzők a magukénak hisznek. A jelentés 181 kiadó gyakorlatát vizsgálta, ezek adják a világon megjelenő cikkek 75%-át és 1163 szerzőjét. A kiadók többsége a vonatkozó szerződésben megengedi a szerzőknek, hogy cikkükről másolatot küldjenek kollégáiknak, beépítsék azt másik saját munkájukba, elküldjék valamilyen egyéni vagy tanszéki, akár intézményi repozitóriumba, illetve felhasználják oktatási csomagokban. A kiadók 50%-a azt is megengedi, hogy átadják ezeket egy tárgyköri repozitóriumnak. Ugyanakkor a szerzőknek csak kis hányada ismeri ezt a jogát.

Másfelől a szerzők nem veszik figyelembe a kiadók más korlátozásait. Miközben a szerzők 50%-a azt hiszi, hogy joga van a végleges PDF változat önarchiválására, a kiadóknak csak mintegy 10%-a engedi ezt meg, nyilvánvalóan az előfizetésre gyakorolt hatása miatt.

//Information World Review, 254. sz. 2009. p. 1./

(SzP)